

Asymetria informacji a sprawozdanie finansowe

Edyta Mioduchowska-Jaroszewicz*

Celem artykułu jest wskazanie aspektów związanych z asymetrią informacji podstawowego źródła informacji w ocenie sytuacji finansowej przedsiębiorstw – sprawozdania finansowego. Realizując cel artykułu, przedstawiono teorie ekonomii związane z asymetrią informacji: sygnałów, kolejności wyboru źródeł (hierarchii) finansowania, agencji oraz market timing. Scharakteryzowano zrealizowane badania nad jakością sprawozdań finansowych przedstawione w literaturze. W celu potwierdzenia istniejącego problemu z asymetrią informacji płynącą ze sprawozdań finansowych przedstawiono fakty z życia gospodarczego i sygnały fikcyjnej sprawozdawczości finansowej. Rozwiązanie problemu związanego z asymetrią informacji tkwi w kreowaniu sprawozdań finansowych. Po pierwsze zasady, które istnieją obecnie, pozwalają na zbyt swobodne podejście do zestawienia operacji finansowych, które dają nierealny obraz sytuacji finansowej firm. Powinny być wprowadzone specjalne normy, który zniwelują dowolność istniejącą w regulacjach Międzynarodowych Standardów Finansowych. Być może powinniśmy dążyć do regulacji FASB (US GAAP), które charakteryzują się bardzo szczegółowym określaniem sposobu zastosowania poszczególnych narzędzi do sporządzania sprawozdań finansowych. Po drugie wszyscy oceniający powinni uwzględnić tzw. skuteczny model analizy sprawozdania finansowego. W artykule wykorzystano metody: dedukcji, analizy literatury i zdarzeń z życia gospodarczego.

Słowa kluczowe: sprawozdanie finansowe, sytuacja finansowa przedsiębiorstwa, asymetria informacji, teorie ekonomii.

Nadesłany: 06.11.17 | Zaakceptowany do druku: 11.02.18

Information Asymmetry and Financial Statement

The aim of the article is to indicate aspects related to information asymmetry, the basic source of information in assessing the financial standing of enterprises, financial statements. In pursuing the goal of the article, the theories of economics related to information asymmetry were presented: signals, the order (hierarchy) of sources of financing, agency and market timing. The research on the quality of financial statements presented in the literature was characterized. In order to confirm the existing problem with asymmetry of information from financial statements, facts from economic life and signals of fictitious financial reporting were presented. The solution to the problem of information asymmetry lies in the creation of financial statements. First of all, the rules that currently exist allow too loose an approach to the statement of financial operations that give an unrealistic picture of the financial situation of companies. Special norms should be introduced which will eliminate the freedom existing in the regulations of the International Financial Standards. Perhaps we should strive towards FASB (US GAAP) regulations, which very specifically determine how to use particular tools

---

* **Edyta Mioduchowska-Jaroszewicz** – dr, Uniwersytet Szczeciński, Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, Katedra Analizy i Strategii Przedsiębiorstw, Instytut Ekonomii.
Adres do korespondencji: Uniwersytet Szczeciński, ul. A. Mickiewicza 64, 71-650 Szczecin; e-mail: edyta.mioduchowska-jaroszewicz@usz.edu.pl.

for preparing financial statements. Secondly, all evaluators should take into account the so-called effective report analysis model. The article uses the methods of: deduction, analysis of literature and case study.

Keywords: financial statement, financial condition of the company, information asymmetry, theories of economics.

Submitted: 06.11.17 | Accepted: 11.02.18

JEL: G10

1. Wprowadzenie

Celem artykułu jest wskazanie aspektów związanych z asymetrią informacji podstawowego źródła informacji w ocenie sytuacji finansowej przedsiębiorstw – sprawozdania finansowego. Ten rodzaj informacji jest ważnym elementem zarządzania przedsiębiorstwem. Zniekształcanie sprawozdań finansowych jest powodowane wieloma czynnikami związanymi z korzyściami z płynącymi z tak przedstawionych informacji. Nieprawidłowe informacje są wynikiem nietycznych zachowań bądź innych korzyści, które wynikają z interesów grup pomiotów z bliższego i dalszego otoczenia przedsiębiorstwa. Realizując cel artykułu, przedstawiono teorie ekonomii związane z asymetrią informacji: sygnałów, kolejności wyboru źródeł (hierarchii) finansowania, agencji oraz *market timing*. Scharakteryzowano zrealizowane badania nad jakością sprawozdań finansowych przedstawione w literaturze. W celu potwierdzenia istniejącego problemu z asymetrią informacji płynącą ze sprawozdań finansowych przedstawiono fakty z życia gospodarczego i sygnały fikcyjnej sprawozdawczości finansowej. Rozważania związane z tematem kończą wnioski. W artykule wykorzystano metody: dedukcji, przegląd literatury i zdarzeń z życia gospodarczego.

2. Teorie ekonomii i badania nad jakością sprawozdań finansowych

Sprawozdania finansowe są podstawowym źródłem informacji w ocenie sytuacji finansowej podmiotów gospodarczych. Manipulacja podstawowym źródłem informacji powoduje nieprawidłową ocenę sytuacji finansowej przedsiębiorstw. Na tej podstawie można stwierdzić, że mamy do czynienia ze zjawiskiem asymetrii informacji, czyli sytuacją, kiedy przekazujący

informacje dysponują wiedzą, która nie jest dostępna dla pozostałych interesariuszy.

W ekonomii sytuację taką odnosi się do odmiennego zakresu wiedzy stron o jakiejś transakcji. Stronę, która posiada wszystkie dostępne informacje (pełną wiedzę), jest lepiej poinformowana określa się jako agenta. Strona nieposiadająca pełni informacji to mocodawca. Podstawy analizy zjawiska asymetrii informacji stworzyli Akerlof, Spence i Stiglitz, którym w 2001 r. za te dokonania przyznano Nagrodę Nobla w dziedzinie ekonomii. Wspomniani naukowcy stworzyli fundamenty ogólnej teorii rynków cechujących się asymetrią informacji (Kubiak, 2011, s. 47). Stiglitz wykazał, że asymetria informacji to zła jakość informacji, przez co konieczność ponoszenia kosztów pozyskania informacji. To powoduje, że twierdzenie ekonomii klasycznej, głoszące, że konkurencyjność rynków jest wystarczającym warunkiem efektywnej alokacji zasobów i maksymalizacji dobrobytu, nie odpowiada rzeczywistości. Dzieje się tak dlatego, że oparto je nieprawidłowym założeniu, iż uczestnicy rynku posiadają pełną informację i nie ponoszą kosztów pozyskiwania informacji (Stiglitz, 2004). Rzeczywistość gospodarcza codziennie potwierdza ten fakt.

Asymetria informacji jest podstawą wyjaśniania ukształtowania struktury kapitału dwóch teorii: sygnałów i kolejności wyboru źródeł (hierarchii). Poza tym jest bardzo istotnym elementem uwzględnianym w teorii agencji, w teorii *market timing* oraz jedną z podstaw wyjaśnienia znaczenia elastyczności finansowej jako determinanty struktury kapitału. Teoria sygnałów zakłada, że kierownictwo przedsiębiorstwa lub osoby z nim związane posiadają, w przeciwieństwie do inwestorów zewnętrznych, pełną informację dotyczącą charakterystyki przyszłych strumieni dochodów firmy. Im większa jest asymetria informacji, tym

większe są odchylenia oczekiwań inwestorów zewnętrznych i tym większa negatywna reakcja cen rynkowych papierów wartościowych na ogłoszenie nowej emisji walorów. W interesie akcjonariuszy jest zatem unikanie lub ograniczanie skutków takiej asymetrii informacji. Według teorii sygnałów kierownictwo może w sposób zamierzony wybierać sposoby finansowania przedsiębiorstwa, by przekazać sygnały do otoczenia dotyczące przyszłych wyników działania firmy. W tej teorii struktura kapitału jest zatem postrzegana jako nośnik przekazywania informacji o jakości przedsiębiorstwa (Leland i Pyle, 1977).

Teoria hierarchii źródeł finansowania bardziej kompleksowo przedstawia zagadnienia struktury kapitału i tłumaczy jej ukształtowanie dążeniem do zmniejszenia negatywnych skutków asymetrii informacji. Za jej twórcę uznaje się Myersa. Asymetria informacji wiąże się z istnieniem dwóch grup interesu charakteryzujących się różnym poziomem dostępu do informacji oraz rozbieżnymi celami. W odniesieniu do teorii hierarchii istotne znaczenie ma przede wszystkim asymetria informacji między właścicielami a wierzycielami oraz „starymi” i „nowymi” inwestorami. By minimalizować negatywne skutki występowania asymetrii informacyjnej, należy wybierać źródła finansowania według następującej listy preferencji: zysk zatrzymany, dług, papiery hybrydowe, emisja akcji. Takie zachowanie ma pozwolić uniknąć lub zmniejszyć skutki asymetrii informacji (Kubiak, 2011, s. 49).

Teoria agencji zajmuje się kontraktami, w których występuje strona zlecająca działanie we własnym interesie (pryncypał) oraz strona wykonująca kontrakt (agent). Ponieważ każda ze stron posiada rozbieżne, a często nawet sprzeczne cele, dochodzi do konfliktu interesu. Istotne dla relacji między nimi jest występowanie asymetrii informacji – agent ma pełny dostęp do informacji i może manipulować informacją we własnym interesie. Pryncypał, by ograniczyć negatywne skutki takiego działania agenta, musi monitorować jego działania, ponosząc określone koszty. Rozwiązanie konfliktu między pryncypałem a agentem jest więc trudniejsze, a zarazem bardziej kosztowne w przypadku różnego zakresu dostępu do informacji, przy czym większym zasobem informacji dysponuje agent.

Wszystkie teorie związane z asymetrią informacji znalazły potwierdzenie w zda-

rzeniach związanych z manipulacją danymi finansowymi przedstawianymi w formie sprawozdań finansowych. Manipulacja podstawowym źródłem informacji ma zawsze określony cel, który wynika z rozbieżności celów interesariuszy podmiotu przedstawiającego takie dane.

Przegląd literatury dotyczącej jakości sprawozdań finansowych wskazuje na szeroki zakres zainteresowania rzetelnością i wiernością obrazu, który powinien zostać przedstawiony w sprawozdaniu finansowym. Wskazuje się, że inwestorzy na rynku amerykańskim swoje decyzje uzależniają od kształtowania się wyników finansowych. Dążenie do wzrostu wartości przedsiębiorstwa na rynku powoduje, że menedżerowie wpływają na wielkość wyników finansowych (Dechow, Sloan i Sweeney, 1996). W większym stopniu poprawiają wyniki finansowe ci menedżerowie, którzy mają ograniczoną dostępność do finansowania zewnętrznego. Taka sytuacja powoduje asymetrię informacji pomiędzy spółką akcyjną a akcjonariuszami zewnętrznymi (McNichols i Stubben, 2008).

Potwierdzają to też badania przeprowadzone wśród indonezyjskich firm, dotyczące wpływu jakości sprawozdawczości finansowej na finansowanie i inwestycje w 15 indonezyjskich firmach o dużej kapitalizacji rynkowej opartej na standardzie Poor's Rating Services. Wyniki tych badań sugerują, że jakość sprawozdawczości finansowej ma negatywny wpływ na finansowanie i ma pozytywny wpływ na inwestycje wśród firm, które mają większe prawdopodobieństwo inwestowania (Windy i Rilya, 2015, s. 81). Podobnie twierdzą Biddle, Gilles i Rodrigo (2009) i Chen, Hope i Wang (2011), co wykazali w swoich badaniach. Linck, Netter i Shu (2013) wykazali, że menedżerowie przedsiębiorstw posiadający ograniczony dostęp do finansowania zewnętrznego świadomie kształtują wyniki swoich firm.

3. Fakty z życia gospodarczego

Fakty z życia gospodarczego, takie jak: przypadki rachunkowości defraudacyjnej (niesłusznie określanej jako kreatywna), niezgodna z rzeczywistością ocena przez agencje ratingowe przedsiębiorstw i papierów wartościowych, wynaturzenia w wynagradzaniu menedżerów oraz przypadki reżyserowanych bankructw, potwierdzają zarzuty zawodności i zwodniczości rachunkowości.

Na przełomie tysiącleci doszło do bankructwa dwóch firm – Enronu i WorldComu. Oszustwa księgowe spółki Enron było niestety kolejnym przypadkiem długiej listy fałszowania sprawozdań finansowych. Częstotliwość ich występowania wzrastała w latach 90. XX wieku, a na przełomie tysiącleci stało się to nagminne. Niedługo potem upadł WorldCom, stając się największym bankrutem w historii Stanów Zjednoczonych. Bankructwa te zwróciły uwagę

społeczeństwa na liczne zagrożenia płynące z fikcyjnej sprawozdawczości finansowej oraz niedoskonałości jej obecnego systemu.

Polska rzeczywistość gospodarcza wskazuje na to, że mamy w naszej krótkiej historii gospodarki rynkowej następców WorldComu czy Enronu. W tabeli 1 przedstawiono kilka przykładów z polskiej rzeczywistości gospodarczej związanych z przedstawianiem kreatywnych danych finansowych.

Tabela 1. Przykłady z polskiej rzeczywistości gospodarczej dotyczące kreatywnych danych finansowych

Nazwa firmy, rok	Zdarzenia powodujące kreowanie danych finansowych
Elektrim, 1997 (Trębski, 2002, s. 36–39)	<ul style="list-style-type: none"> – w 1997 r. zwiększono zysk netto w wyniku dokonania równoczesnej operacji sprzedaży i odkupu akcji Bydgoskiej Fabryki Kabli – w 1999 r. sprzedano udziały 49% francuskiej grupie, zyskując 2,9 mld zł, bo to zdarzenie zaksięgowano jako odstąpienie udziałów – wyłączono straty osiągnięte przez spółkę zależną IDM Warsaw ze sprawozdania skonsolidowanego
Stocznia Szczecińska Porta Holding, 2001 (Grzegorzczak, 2002)	<ul style="list-style-type: none"> – przez kolejnych pięć lat publikowane sprawozdania finansowe wykazywały zysk (m.in. w 2000 r. – 8,59 mln zł) – w 2002 r. ogłoszono upadłość przy zadłużeniu w wysokości 2 mld złotych – w ocenie agencji konsultingowej Ernst & Young za lata 1998–2002 nie stwierdzono zagrożeń dla istnienia firmy
BIG Bank Gdański, 2002 (Grzegorzczak, 2002)	<ul style="list-style-type: none"> – w 2002 r. wykazano 44,7 mln zł zysku w wyniku czego zarząd zainkasował ponad 32 mln zł wynagrodzeń – prawidłowo rozliczone koszty spowodowałyby straty na poziomie 820 mln zł
Bank Millennium, 2001–2003 (Grzegorzczak, 2002)	<ul style="list-style-type: none"> – postanowiono nie ujmować kosztów emisji akcji w rachunku zysków i strat, co znalazłoby odzwierciedlenie w zyskach banku – koszty emisji zwiększyły kapitał zapasowy, aby nie pomniejszać wyniku finansowego
KGHM, 2001, (Grzegorzczak, 2002)	<ul style="list-style-type: none"> – zaksięgowano posiadany pakiet akcji spółki Telefonii Lokalna Dialog po cenie nabycia wynoszącej 875,7 mln zł, podczas gdy wartość rynkowa akcji była o ponad 600 mln zł niższa
BRE, 2002 (Grzegorzczak, 2002)	<ul style="list-style-type: none"> – zaksięgowano zagrożone kredyty od jednostki dominującej Commerzbank o wartości 1,5 mld zł, na które utworzono rezerwy na 0,5 mld zł, w ten sposób powstały zobowiązania warunkowe na kwotę 1,5 mld zł – kredyty były księgowane dopóki całkowicie nie odpisano ich w straty
PZU, 2008–2009	<ul style="list-style-type: none"> – w wyniku zmniejszenia kapitału własnego (wypłata dywidendy z kapitału zapasowego) poprawiono rentowność kapitału własnego, jednocześnie techniczny rachunek zysków i strat przedstawiał ujemny wynik techniczny
SKOK, 2012 (Karnaszewski i Zieliński, 2014)	<ul style="list-style-type: none"> – stosowano kreatywne metody rozwiązywania problemu złych kredytów przez niedokonywanie odpisów na niespłacane kredyty (a SKOK-i nie musiały ich robić, bo nie podlegały pod nadzór finansowy) – w 2012 r. sprzedały ich pakiet o wartości 1,2 mld zł funduszom (m.in. luksemburskiej spółce zależnej ASK Invest), w zamian objęły skrypty dłużne zaksięgowane w tej samej wysokości

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 1 przedstawiająca przykłady kreowania obrazu informacji finansowej z polskiej rzeczywistości gospodarczej wykazuje, że problem „krzywego” przedstawiania rzeczywistości gospodarczej jest nie tylko problemem międzynarodowym. Przykłady zestawione w tabeli 1 dotyczące polskiej gospodarki rynkowej są oczywiście listą niepełną – przykładów jest więcej i to nie tylko z lat wcześniejszych, ale również z czasów obecnych.

Nieprawidłowości w przekazywanych informacjach i brak kultury myślenia strategicznego jest zauważana przez naukowców i praktyków gospodarczych. John

C. Bogle – założyciel funduszu inwestycyjnego The Vanguard Group – zaliczany przez „Fortune Magazine” do najbardziej wpływowych osób w świecie biznesu, odnosząc się do kryzysu globalnego i kierownictw korporacji, parafrazuje sentencję W. Churchilla, gorzko konstatując, że nigdy „tak wiele nie było płacone za tak mało” (Bogel, 2008, s. 38), wskazując zarazem na wynaturzenia w rachunku ekonomicznym, rachunku kosztów i zarządzaniu korporacjami. Formuluje on swego rodzaju ostrzegawczy dekalog wynaturzeń (Mączyńska, 2009, s. 3), który zaprezentowano w tabeli 2.

Tabela 2. Nieprawidłowości i wynaturzenia w podejściu do pieniądza, biznesu i życia

Wynaturzenie	Rodzaj wynaturzenia
Pieniądze	<ul style="list-style-type: none"> – za dużo kosztów – za mało wartości (<i>too much cost, not enough value</i>) – za dużo spekulacji – za mało inwestowania (<i>too much speculation, not enough investment</i>) – za dużo złożoności – za mało prostoty (<i>too much complexity, not enough simplicity</i>)
Biznes	<ul style="list-style-type: none"> – za dużo wyrachowania – za mało zaufania (<i>too much counting, not enough trust</i>) – za dużo komercji – za mało profesjonalizmu (<i>too much business conduct, not enough professional conduct</i>) – za dużo kupczenia – za mało obsługi (<i>too much salesmanship, not enough stewardship</i>) – za dużo menedżeryzmu – za mało przywództwa (<i>too much management, not enough leadership</i>)
Życie	<ul style="list-style-type: none"> – za dużo koncentracji na rzeczach – za mało odpowiedzialności (<i>too much focus on things, not enough focus commitment</i>) – za dużo wartości XXI wieku – za mało wartości z XVIII wieku (<i>too much emphasis on 21st century values, not enough emphasis on 18th century values</i>) – za dużo „sukcesu” – za mało charakteru (<i>too much „succes”, not enough character</i>)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bogel (2008), s. 38.

Dekalog stworzony przez J.C. Bogela został rozszerzony przez E. Mączyńską (2009, s. 3) o następujące nieprawidłowości:

- za dużo powierzchowności – za mało wnikliwości,
- za dużo pośpiechu – za mało refleksji,
- za dużo destrukcji – za mało tradycji,
- za mało empatii – za dużo arogancji.

Według E. Mączyńskiej (2009, s. 3) wskazane przez nią i przez J.C. Bogela nieprawidłowości i niedostatki strategicznego myślenia w działalności gospodarczej

i pomiarze efektów nie obciążają bezpośrednio rachunkowości. Rachunkowość według definicji jest narzędziem mającym przede wszystkim odzwierciedlać zdarzenia gospodarcze, co stanowi z kolei podstawę kalkulacji kosztów i sporządzania sprawozdań obrazujących dokonania i kondycję finansową przedsiębiorstwa. W wyniku czego powstaje obraz skutków minionych zdarzeń gospodarczych, których syntezą są sprawozdania finansowe. Ta cecha sprawozdawczości jest dominująca i to mimo

wprowadzenia ukierunkowania na przyszłość. Rachunkowość pełni zatem rolę swego rodzaju zwierciadła, w którym odbija się obraz przedsiębiorstwa i jego kondycji

(Mączyńska, 2009, s. 9). Niestety, okazuje się, że jest to dość często „krzywe zwierciadło”, o czym informują przykłady z życia gospodarczego (tabele 1 i 3).

Tabela 3. Najważniejsze sygnały wskazujące na możliwość fikcyjnych zapisów w sprawozdaniach finansowych

Sygnały	Sztuczki
Podejrzanе kariery członków najwyższego kierownictwa	Dowolna metoda zawyżania zysku lub przepływów gotówki operacyjnej lub zaniżania długów
Należności, które rosną szybciej niż % przychodów	Prawdopodobne zawyżenie przychodów przez przyśpieszenie ich rozpoznawania lub fikcyjną sprzedaż albo nieodpowiednią ich wycenę
Nienadążanie przepływów gotówki z działalności operacyjnej za zyskiem operacyjnym	Zawyżanie przychodów lub zaniżanie kosztów
Niezwykle sekurytyzacje lub factoring należności	Sekurytyzacja – problemy z przepływami gotówki (niedobór gotówki, ukrywanie rosnących należności)
Zapasy, które rosną szybciej niż procent kosztu własnego towarów sprzedanych	Zawyżenie wartości zapasów lub zniżenie kosztów
Znaczne fluktuacje zysku brutto jako % sprzedaży	Zawyżenie stanu zapasu na koniec okresu lub zawyżenie przychodów; zniżenie zakupu lub kosztów wytworzonych produktów
Tworzenie olbrzymich rezerw przez jednorazowe odpisy	Możliwe zawyżenie rezerw, aby w przyszłości pokazać wyższy zysk w momencie ich rozwiązania
Wielkie kwoty rozpoznane jako goodwill w chwili przejęcia	Zawyżenie goodwill w chwili przejęcia w celu zawyżenia rezerw w tytule przejęcia, aby rozwiązywać je w przyszłości i powiększać zyski
Znaczny spadek wskaźnika produktywności majątku	Może wskazywać na nieodpowiednią kapitalizację kosztów, np. klasyfikowanie kosztów jako inwestycji w rzeczowe aktywa trwałe
Wzrost rozliczeń międzyokresowych w sumie bilansowej lub w wartości sprzedaży	Zaniżanie kosztów przez ich odrażanie
Duże przyrosty wartości inwestycji w podmiotach powiązanych nieobjętych konsolidacją sprawozdań finansowych	Zawyżanie zysków oraz przepływów gotówki z działalności operacyjnej
Spółka systematycznie realizuje prognozy sprzedaży lub zysków w każdym kwartale	Prawdopodobnie zawyżanie zysków przez którąkolwiek metodę zawyżania przychodów lub zaniżania kosztów

Źródło: opracowanie własne na podstawie Jackson (2008), s. 145.

4. Sygnały fikcyjnej sprawozdawczości finansowej

Sposobem na asymetrię informacji płynącą z rachunkowości jest rozpoznanie sygnałów fikcyjnej sprawozdawczości finansowej.

Reasumując, najważniejsze sygnały wskazujące na możliwość fikcyjnych zapisów w sprawozdaniach finansowych przedstawiono najczęstsze sposoby wykorzystania polityki bilansowej, aby „skrzywić” obraz sytuacji finansowej:

- zawyżanie wartości firmy,
- stosowanie wąskiej kapitalizacji,
- kapitalizowanie wydatków i majątku,
- ukrywanie długów.

Bardziej rozbudowany podział nadużyć finansowych został opracowany przez Stowarzyszenie Ekspertów ds. Przeciwdziałania Oszustwom, Nadużyciom Gospodarczym i Korupcji ACFE (Association of Certified Fraud Examiners) w opublikowanym raporcie (ACFE, 2016), oprócz zawłaszczenia majątku oraz oszukańczej sprawozdawczości finansowej, wyróżniono dodatkową korupcję, czyli czyn polegających na proponowaniu lub przyjmowaniu jakiegokolwiek korzyści w zamian za działanie lub zaniechanie określonego działania. Stowarzyszenie ACFE od 1996 r. okresowo co dwa lata publikuje raporty, których celem jest zbadanie nadużyć finansowych. Raport z roku 2016 zawiera analizę 2410 przypadków nadużyć, które zostały zbadane w okresie od stycznia 2014 r. do października 2015 r. Analizowane przypadki oszustw miały miejsce w 114 krajach na całym świecie. Raport wskazuje, że typowa jednostka traci 5% przychodów rocznie, straty w ujęciu globalnym wynoszą 6,3 mld dolarów, przy medianie strat 2,7 mld dolarów. Wycenione straty obejmują koszty bezpośrednie, nie obejmując kosztów pośrednich, związanych na przykład z utratą wizerunku.

Raport przeprowadzony przez ACFE wskazuje również na następujące kwestie (Hołownia, 2017, s. 21):

- im dłuższy jest czas trwania oszustwa, zanim zostanie wykryte, tym większe generuje ono straty;
- w 94,5% przypadków sprawcy podejmowali działania mające na celu ukrycie popełnionych nadużyć;
- najpopularniejszą metodą wykrywania nadużyć (39,1%) były poszlaki i wska-

zówki świadczące o możliwości wystąpienia nieprawidłowości;

- wśród poszkodowanych jednostek 2/3 stanowiły prywatne lub publiczne spółki, wskazane podmioty poniosły też największe straty, ich średnie straty to około 180 tys. dolarów;
- najbardziej narażone na nadużycia finansowe są sektory takie jak: usługi finansowe, usługi rządowe i administracji publicznej oraz przemysłu produkcyjnego;
- największe straty występują w sektorze górniczym i handlu hurtowym;
- wśród analizowanych przypadków 3/4 oszustw zostało popełnionych przez osoby pracujące jako księgowi, sprzedawcy, zarządzający, obsługujący klientów, z działu finansowego;
- w 40,7% przypadków poszkodowane organizacje nie zgłosiły wykrytego nadużycia do odpowiednich służb, aby nie utracić dobrej reputacji.

Analiza symptomów nadużyć w fałszowaniu sprawozdań finansowych wymienionych w tabeli 3 i raporcie stowarzyszenia ACFE wskazuje, że mimo upływu kilkunastu lat od wybuchu ostatniego kryzysu światowego, którego przyczyną były nadużycia finansowe (kreatywna sprawozdawczość finansowa), nic się nie zmieniło. Najgorszy jest jednak brak piętnowania takich działań, ponieważ strach przed utratą reputacji jest silniejszy.

5. Wnioski końcowe

Rzeczywistość gospodarcza przedstawiająca sprawozdanie finansowe przedsiębiorstwa jako nierzetelne odbicie sytuacji finansowej i majątkowej przedsiębiorstwa, poprawiony wizerunek firmy, forma reklamy czy promocji firmy powinna przestać istnieć w świadomości społecznej. Już w końcu lat 90. XX wieku wskazywano, że analitycy muszą podejść kompleksowo do oceny sprawozdania finansowego. Potwierdziło to przyznanie Nagrody Nobla w ekonomii w 2001 r. G.A. Akerlofowi, A.M. Spence'owi i J.E. Stiglitzowi. Mimo że rachunkowość ewoluuje w odpowiedzi na zmieniające się warunki prowadzenia działalności gospodarczej, nie wypracowała narzędzi pozwalających uwzględnić czynniki decydujące o rentowności i wartości przedsiębiorstwa. Postęp przepisów rachunkowości dotyczył głównie aktywów

materiałnych i aktywów finansowych. Nie udało się jednak nadążyć za zmianami związanymi z nowymi sposobami tworzenia wartości, z nielicznymi wyjątkami dotyczącymi wartości niematerialnych, takich jak patenty, licencje czy prawa autorskie (Jędrzejka, 2016, s. 45).

Jakie jest rozwiązanie problemu związanego z asymetrią informacji wynikającą z „falszowanym” sprawozdaniem finansowym? Po pierwsze zasady, które istnieją obecnie pozwalają na zbyt swobodne podejście do zestawienia operacji finansowych, które dają nierzeczywisty obraz sytuacji finansowej firm. Powinny być wprowadzone specjalne normy, które zniwelują dowolność istniejącą w regulacjach Międzynarodowych Standardów Finansowych. Przyszłość sprawozdawczości finansowej to dążenie do regulacji FASB (US GAAP), które charakteryzują się bardzo szczegółowym określeniem sposobu zastosowania poszczególnych narzędzi do sporządzania sprawozdań finansowych. Po drugie wszyscy oceniający powinni uwzględnić tzw. skuteczny model analizy sprawozdania finansowego (zob. Brown, 2000), który powinien obejmować:

- zidentyfikowanie profilu działalności przedsiębiorstwa;
- poznanie strategii przedsiębiorstwa;
- zrozumienie i „oczyszczenie” sprawozdania finansowego z wszelkich możliwości „zniekształcania” obrazu sytuacji finansowej podmiotu (np. tych związanych z funkcjonowaniem w grupie kapitałowej, co wiąże się z wyeliminowaniem pozycji wynikających z działań pobocznych spółek);
- dokonanie analizy rentowności, płynności, zadłużenia, sprawności działania i ryzyka;
- zbadanie wartości firmy.

Przedstawiony pięciostopniowy model skutecznego badania sprawozdania finansowego wymaga bezkompromisowej uwagi co do szczegółów i należytej staranności w przeprowadzeniu. Analizując sprawozdanie finansowe, badacze skupiają się najczęściej na ocenie opłacalności i ryzyka oraz wycenie firmy. Są to kluczowe obszary, z których każdy analityk próbuje wyciągnąć wnioski, bez uwzględniania pierwszych trzech kwestii. Za to pierwsze trzy kroki są szczególnie istotne, szczególnie w sektorach, które nie mają aktywów ujętych w bilansie, takich jak kapitał ludzki i technologie (Brown, 2000, s. 18).

Dodatkowo wszyscy interesariusze powinni wziąć odpowiedzialność za prawidłowość sporządzania sprawozdań finansowych, m.in.:

- ustawodawcy przez reformę systemu rachunkowości;
- społeczność biznesowa, która powinna kierować się rozsądną dobrą wiarą oraz profesjonalnym osądem (SEC NEWS RELEASE 2005-74, 2005);
- osoby prywatne związane bezpośrednio i pośrednio z podmiotami gospodarczymi, ponieważ wiąże się to z ich zatrudnieniem, emeryturą lub inwestycjami, powinny aktywnie angażować się w kontrolowanie nie tylko jakości zarządzania, ale też sprawozdań finansowych.

Istotne jest wdrażanie etycznych zachowań przez księgowych, analityków i innych decydentów związanych bezpośrednio czy pośrednio z rachunkowością, zgodnie z Kodeksem Zawodowej Etyki w Rachunkowości. Mimo to nawet wielu polscy ekonomiści (Hausner) twierdzą, że „etyczne rozważania nie zaprzatają głów większości przedsiębiorców czy decydentów”, a z „ekonomią jest coś nie tak”. Dlatego kierunek rozwoju nauk ekonomicznych wyznacza ekonomia wartości (Ćwiklak, 2017, s. 64).

Bibliografia

- ACFE. (2016). *Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse*. Austin: ACFE.
- Biddle, G.C. Gilles, H. i Rodrigo, S.V. (2009). How Does Financial Reporting Quality Relate to Investment Efficiency? *Journal of Accounting and Economics*, 48, 2–3. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jacc.2009.09.001>
- Bogel, J.C. (2008). *Enough True Measure of Money, Business and Life*. USA: Wiley.
- Brown, P.R. (2000). *Financial Reporting and Disclosure for Equity Analysis*. Association for Investment Management and Research.
- Chen, F., Hope, O., Li, Q. i Wang, X. (2011). Financial Reporting Quality and Investment Efficiency of Private Firms in Emerging Markets. *The Accounting Review*, 86(4), 1255–1288. <https://doi.org/10.2308/accr-10040>
- Ćwiklak, D. (2017). Z ekonomią jest coś nie tak. *Newsweek* (44).
- Dechow, P.M., Sloan, R.G. i Sweeney, A.P. (1996). Causes and Consequences of Earnings Manipulation: An Analysis of Firms Subject to Enforcement Actions by the SEC. *Contemporary Accounting Research*, 13(1). <https://doi.org/10.1111/j.1911-3846.1996.tb00489.x>

- Grzegorzcyk, W. (2002). Manewry księgowość. *Rzeczpospolita. Publicystyka. Opinie*. Pozyskano z <http://archiwum.rp.pl/artykul/399490-Manewry-ksiegowe.html/>
- Hołownia, K. (2017). Kreatywna rachunkowość w kontekście nadużyć finansowych. *Forward. Magazyn studencki*, (20). Łódź: Uniwersytet Łódzki.
- Jackson, C.W. (2008). *Bajki w świecie biznesu. Mroczna prawda o fałszowaniu sprawozdań finansowych*. Warszawa: Wyd. Naukowe PWN.
- Jędrzejka, D. (2016). *Rozszerzona sprawozdawczość biznesowa spółek giełdowych*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Karnaszewski, P. i Zieliński, P. (2014). SKOK-i w ogniu. *Forbes*, (10).
- Kubiak, J. (2011). Metody badania asymetrii informacji w przedsiębiorstwie w zakresie alokacji kapitału. *Gospodarka Narodowa*, 4(236).
- Leland, E. i Pyle, D. (1977). Informational Asymmetries, Financial Structure, and Financial Intermediation. *Journal of Finance*, 32(2).
- Linck, J.S., Netter, J. i Shu, T. (2013). Can Managers Use Discretionary Accruals to Ease Financial Constraints? Evidence from Discretionary Accruals Prior to Investment. *The Accounting Review*, 88(6).
- Mączyńska, E. (2009). Siła, tradycja i grzechy rachunkowości. *Rachunkowość*, (10).
- McNichols, M.F. i Stubben, S. (2008). Does Earnings Management Affects Firms' Investment Decisions? *The Accounting Review*, 82(6).
- Stiglitz, J.E. (2004). Informacja i zmiana paradygmatu w ekonomii. *Gospodarka Narodowa*, (3–4).
- Trębski, K. (2002, 15 września). Zawał z przejeżdżenia. Czebole z warszawskiej giełdy walczą o życie. *Wprost*.
- Wierzbicki, A.P. (2015). *Nowa futurologia*. Pozyskano z http://www.pte.pl/pliki/2/11/Nowa_Futurologia.pdf
- Windy, A. i Rilya, A. (2017). The Effect of Financial Reporting Quality on Financing and Investment. *Etikonomi*, 16(1), 81–92. <https://doi.org/10.15408/etk.v16i1.46>